

Op zoek naar onderlinge samenhang tussen de geldstromen

Berend Jan Langenberg en Symon Algera Statistieken over cultuur winnen aan zeggingskracht als ze in een onderlinge samenhang kunnen worden gepresenteerd en eenduidig vergeleken kunnen worden met bijvoorbeeld het buitenland. De Nationale Rekeningen zijn hierbij een goed hulpmiddel. Het belang van de culturele sector voor de economie als geheel kan hiermee eenvoudig worden afgelezen, net als het effect van bezuinigingen.

In deze pijler zijn artikelen bij elkaar gebracht die de geldstromen van en naar de culturele sector behandelen. Op zoek naar deze geldstromen ligt het voor de hand gebruik te maken van de zogenaamde Nationale Rekeningen (NR), die in bijna alle landen van de wereld worden opgemaakt.¹ Deze NR hebben gemeenschappelijke uitgangspunten, die zijn vastgelegd in het System of National Accounts (SNA). Daarnaast zijn er voor de landen van de Europese Unie specifieke richtlijnen waar de NR aan moeten voldoen.

Drie geldstromen

De NR geven een totale en samenhangende beschrijving van alle economische activiteiten in een land, in dit geval Nederland. De woorden 'totaal' en 'samenhangend' zijn essentieel. Samenhangend wil zeggen dat de beschrijving onderling volledig consistent is. Elke post heeft een tegenpost, net zoals in

een bedrijfsboekhouding. De NR geven een systematische beschrijving van de economie en doen dat met behulp van de verschillende onderdelen van de economische kringloop: het productieproces, het inkomens- en financieringsproces en het bestedingenproces.

Bij de macro-economische beschrijving van een land gaat het om een gesloten kringloop. Het geld wordt gevormd in het productieproces, verdeeld in het inkomens- en financieringsproces en uitgegeven in het bestedingenproces. Deze onderdelen zijn onderling met elkaar verbonden. In de economische literatuur wordt dit vaak in beeld gebracht door drie bollen, die de drie onderdelen voorstellen, met twee lijnen in tegengestelde richting die de drie bollen met elkaar verbinden. De ene lijn geeft de (fysieke) goederen- en dienststromen weer en de andere de daarbij behorende geldstromen. Deze kringloopenadering is niet alleen een krachtig hulpmiddel bij het

samenstellen van de cijfers, met als belangrijkste variabele de raming van het bruto binnenlands product (bbp). Het is ook een effectief hulpmiddel bij de presentatie van de cijfers. Zo kan het bbp gepresenteerd worden als som van de toegevoegde waarde, als som van de inkomens en als som van de bestedingen. Het gaat hierbij steeds om hetzelfde bbp.

Het heeft veel voordelen om gebruik te maken van de NR en het begrippenapparaat van de NR voor de beschrijving van de culturele sector. Net als statistieken over andere onderwerpen winnen ook de statistieken over cultuur sterk aan gebruikswaarde als ze in een onderlinge samenhang kunnen worden gepresenteerd en eenduidig vergeleken kunnen worden met het buitenland. Het belang van de culturele sector voor de economie als geheel kan eenvoudig worden afgelezen. Het wordt ook mogelijk om zogenaamde input-outputanalyses uit te voeren. Hiermee kan het effect van bezuinigingen in de culturele sector op de hele economie, met al zijn indirecte effecten, worden geanalyseerd.

Deze systematische benadering van cultuur door een economische bril, zoals in enkele van de hiernavolgende artikelen gebeurt, is nieuw. Ramingen over cultuur zijn weliswaar verwerkt in de raming van het bbp, maar deze cijfers zijn tot nu toe niet goed terug te voeren naar de onderliggende statistieken. Deelsectoren zoals podiumkunsten, bioscopen en musea kennen al decennia eigen statistieken, maar daarin ligt de nadruk op uitvoeringen- en bezoeken cijfers. Financiële gegevens uit die statistieken sluiten nog niet aan op de Nationale Rekeningen. De cijfers over cultuur, zoals verwerkt in de NR, worden tot nu toe alleen maar op een zeer hoog aggregatieniveau gepresenteerd.

De genoemde voordelen van het gebruikmaken van de NR voor de culturele sector zijn voor een deel nog toekomstmuziek. In enkele

van de hier volgende artikelen is gebruikgemaakt van de NR, maar voor sommige andere gegevens (bekostiging van verschillende subsectoren, de giften aan cultuur en de overheidsuitgaven voor cultuur) hebben de auteurs zich nog op andere data gebaseerd. Een aantal onderwerpen moet in de praktijk nog verder worden uitgewerkt en getest. Maar het lijkt, ook voor de culturele sector, belangrijk om in de toekomst het duidelijke kader van de NR te hebben waarbinnen cijfers worden gepresenteerd of aan kunnen worden gerelateerd.

Alle geldstromen dalen vanaf 2009

In de pijler geldstromen worden in een aantal artikelen voor dat gebruikmaken van de NR de eerste stappen gezet. Zo is de Factsheet Cultuur (zie pagina 109) een uitwerking van de kringloopgedachte voor de presentatie van samenhangende cijfers voor de culturele sector. De algemene constatering is dat de inkomsten cultuur scherp zijn gedaald door de crisis en overheidsbezuinigingen.

De belangrijke instrumenten van de Nationale Rekeningen zijn de input- en outputberekeningen van de bedrijven. Daar kan vervolgens per sector van bedrijven een uitsnede uit worden gemaakt. De outputberekeningen van de culturele bedrijven onthullen nu dat de culturele sector voornamelijk actief is op de binnenlandse markt: het aandeel export ligt iets hoger dan de 10 procent, wat lager is dan de 25 procent voor alle Nederlandse bedrijven samen. Maar ten opzichte van andere landen blijkt die 10 procent relatief toch nog hoog (zie de factsheet). Het wordt nog interessanter te weten hoe dat exportaandeel zich ontwikkelt in de tijd. Maar die cijfers zijn nog niet naast elkaar gezet.

De ontwikkeling in de tijd is er wel voor de bijdrage van de culturele sector aan ons bruto binnenlands product (bbp). Die bijdrage

Berend Jan Langenberg

is onderzoeker en adviseur
arbeidsmarkt culturele sector
te Amsterdam

Symon Algera

is zelfstandig consultant Statistiek
en werkte in verschillende
managementfuncties bij het CBS

(uitgedrukt in toegevoegde waarde = output minus input) bevond zich jaren op zo'n 2,5 procent van het bbp, maar daalde tussen 2009 en 2012 naar 2,3 procent.²

De productie van de culturele bedrijven wordt mogelijk gemaakt – 'bekostigd' zeggen we wel – door de inkomsten uit de verkoop (= eigen inkomsten), uit de giften van particulieren en bedrijven en uit bijdragen van verschillende overheidsinstanties. Het beeld van die bekostiging van de totale culturele sector hebben we nog niet op basis van de NR, maar over de bekostiging van enkele deelsectoren op basis van hun jaarrekeningen (zoals musea, BIS-gezelschappen, vrije theaterproducenten en dergelijke) beschikken we wel. Deze gegevens laten zien dat de verschillen tussen die deelsectoren groot zijn. In de afgelopen jaren (tot en met 2011) traden geen grote veranderingen op in de verhouding tussen de drie inkomstenbronnen per deelsector. De verwachting is dat die verhoudingen na 2012 wel gaan veranderen.

De giften van particulieren en bedrijven aan cultuur zouden ook uit de Nationale Rekeningen af te leiden moeten zijn. Zij zijn een onderdeel van het inkomens- en financieringsproces. Die cijfers hebben we alleen nog niet. Wel wordt al een aantal jaren een schatting van het geven in Nederland gemaakt door de Vrije Universiteit Amsterdam. Die schattingen over de giften aan cultuur stegen in nominale bedragen van 1997 tot 2009 gestaag, zij het met een incidentele uitschieter in 2003. In 2011 lagen die giften weer lager. Zowel in nominale als in reële termen is de daling dus ingezet vanaf 2009.

De vaak ter sprake komende geldstroom vanuit de overheid naar de culturele sector wordt in het artikel, dat hier is opgenomen, direct afgeleid uit de rekeningen van de overheid zelf. Die overheidsuitgaven bleven in nominale bedragen tot 2011 stijgen, zij het tussen 2009 en 2011 nauwelijks meer, wat

betekent dat ze in reële termen in die periode al daalden. Daarna zal de daling in reële termen scherper blijken.

Niet in de Nationale Rekeningen terug te vinden zijn de belastingsubsidies (in Angelsaksische literatuur meestal *tax expenditures* genoemd): de door de overheid gemiste belastinginkomsten vanwege belastingverlagingen. Het gaat hier dus om fictieve geldstromen. Deze gemiste belastinginkomsten stegen in nominale bedragen tot 2009. Daarna daalden ze weer en in reële termen dus nog sterker. Het is maar de vraag of de faciliteiten ter stimulering van giften, geïntroduceerd door het kabinet-Rutte I en in werking vanaf 1 januari 2013, die laatste trend kunnen keren.

Conclusie

De algehele conclusie van het hoofdstuk geldstromen is dat de inkomsten op het terrein van de cultuur zijn gedaald. De oorzaak van de daling is de economische crisis vanaf 2008 en de daarmee samenhangende overheidsbezuinigingen vanaf 2012.

Literatuur

- Centraal Bureau voor de Statistiek (2013) *Nationale Rekeningen 2012*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
Rutten, P. en O. Koops (2012) 'Creatieve industrie in cijfers'. In: *Boekman*, jrg. 24, nr. 93, winter, 100-102.

Noten

- 1 In Nederland door het Centraal Bureau voor de Statistiek, CBS. Zie www.cbs.nl > thema's > publicaties per thema > macro-economie > bijvoorbeeld: CBS (2013) *Nationale Rekeningen 2012*.
- 2 De toegevoegde waarde moet niet verward worden met de totale output, oftewel omzet. In 2010 was volgens de Nationale Rekeningen de toegevoegde waarde van de culturele sector 13 miljard euro (zie de bijdrage van Berend Jan Langenberg, Carlien Schrijvershof en René Goudriaan over productie en bekostiging van de cultuursector in deze publicatie). De omzet werd dat jaar berekend op 33 miljard euro (Rutten et al. 2012, 102).